

Волошин Олексій Гнатович,
старший викладач кафедри
криміналістичного забезпечення
та судових експертиз навчально-
наукового інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ;
Аль Асас Поліна Ахмадівна,
здобувач вищої освіти ННІ № 2
Національної академії внутрішніх справ

РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТАН ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ

Мета роботи - розглянуто про руйнівний вплив війни на довкілля, окремо розділяючи повітря, та показати масштаби шкоди.

Ключові слова: війна, довкілля, місце події, шкода, пошкодження промислових об'єктів, ядерна безпека, вплив на екосистему, речові докази, фотозйомка, відео-зйомка.

Однією з головних ознак цивілізованої держави є забезпечення екологічної безпеки країни. Вона є компонентом національної безпеки, визначає ступінь захищеності людини, суспільства, є таким станом навколишнього природного середовища, за якого забезпечується запобігання погіршенню екологічної обстановки та та виникненню небезпеки для здоров'я людей.

Українська природа є ще однією жертвою російської агресії. Війна вплинула на кожний компонент довкілля. Уперше військовими цілями стали об'єкти атомної інфраструктури. Чорнобильська зона відчуження перебувала в російській окупації місяць, а Запорізька АЕС перебуває і досі. Окрім цього, РФ несе відповідальність перед планетою за руйнування Каховської ГЕС, підрив якої спустошив цілі локальні екосистеми має негативні екологічні наслідки для всього регіону: пряма загибель людей, проблеми з водою, нищення цінних природних об'єктів у пониззі Дніпра. Дати повну експертну оцінку наслідкам катастрофи досі неможливо: на лівому березі Дніпра досі перебувають російські військові, які обстрілюють виходи екологів.

Зараз наша країна є найзамінованішою країною у світі: враховуючи мінні поля, а також снаряди, міни та ракети, які потрапили в нашу землю, не розірвалися і далі становлять потенційну небезпеку. Наразі жоден науковець чи природоохоронна організація не можуть точно сказати, скільки

тварин загинуло від підриву на мінах. Під час деокупації виявляється, що замінування простягається на десятки кілометрів. Стає очевидно, що ворог розглядає цю землю не як об'єкт, який потрібно берегти, а винятково як територію ведення бойових дій, Об'єктами ударів країни агресора є і хімічні заводи, і металургійні комбінати, і машинобудівні підприємства. РФ знищує склади пестицидів і агрохімікатів. Такі дії негативно впливають на цілі популяції тварин і рослин, вони гинуть. Коли військова техніка заїжджає на територію заповідного об'єкта, російські солдати не вважають ні на статус об'єкта, ні на те, що там охороняється. У них одна мета – нищити й руйнувати. Через такий тунельний погляд військові РФ рили окопи в Чорнобильській зоні відчуження. Ландшафт є частиною культурної спадщини України, яку вперто руйнує Росія. Наслідки цього негативного впливу будуть довгостроковими та матимуть не лише локальний, а й глобальний характер.

Президент України Володимир Зеленський звернувся до учасників 27-ї Конференції ООН зі зміни клімату, що відбувається у Шарм-ель-Шейху (Єгипет) з 6 по 18 листопада 2022 року в якій беруть участь понад 100 лідерів держав та урядів з промовою: «Російська війна принесла енергетичну і продовольчу кризу. Менш ніж за півроку вона знищила в Україні два мільйони гектарів лісу. Ми змушені щоденно з'ясувати, яка ситуація на Запорізькій атомній станції – найбільшій в Європі. Чи немає там викиду радіації? Російська армія перетворила цю атомну станцію на військовий полігон. Ми повинні жорстко зупинити тих, хто своєю божевільною й незаконною війною руйнує можливість для світу у єдності працювати заради спільної мети. Росія повинна заткнути свої гармати і сховати свої ракети, щоб світ міг нарешті почути, що ми всі разом дійсно можемо зробити для порятунку від кліматичної катастрофи. Я пропоную вам усім підтримати нашу ініціативу, яку представлено тут, на Конференції, а саме – створення глобальної платформи для оцінки збитків клімату та навколишньому середовищу від військових дій» [1].

Від початку війни станом на серпень 2024 задокументовано 5531 факт заподіяння шкоди довкіллю. Офіс Генпрокурора станом на 15 жовтня 2024 року розслідує 209 кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів проти довкілля. Зокрема збитки довкіллю від війни 2022 року набули великого масштабу: на 31 січня 2024 року приблизна сума завданих довкіллю збитків 2,2 трлн грн [2].

Сучасний стан екологічної безпеки України повинен розглядатися в тісному зв'язку з техногенними та іншими екологічними загрозами, що пов'язані з бойовими діями в результаті повномасштабної війни росії в Україні, недооцінка нових екологічних загроз щодо екологічної безпеки країни може в найближчій перспективі обернутися загальною екологічною катастрофою для нашої держави.

Структуру екологічної кримінальної протиправності в Україні проти довкілля в наслідок здійснення військової агресії Російської Федерації утворюють: кримінальні правопорушення проти екологічної, ядерної, радіаційної, біологічної безпеки. Правопорушення у сфері забруднення повітря небезпечними речовинами згорівши нафтопродуктів та російської техніки в результаті чого утворилося 16, 6 МЛН т/рік тон відходів, засмічення та забруднення водних об'єктів в районах боєвих дій, випалення лісів та окупація національних заповідників, тваринний і рослинний світ. Як ми бачимо, що українська природа є ще однією жертвою російської агресії. Війна вплинула на кожний компонент довкілля. Наслідок цього негативного впливу будуть довгостроковими та матимуть не лише локальний но і глобальний характер. Станом на листопад прокуратура здійснює процесуальне керівництво у 10 кримінальних провадженнях про екоцид, здійснений російськими військами [3].

В Міністерстві довкілля та захисту природних ресурсів зауважили, що 27 травня 2016 року Асамблея ООН з навколишнього середовища прийняла резолюцію, якою визнала роль здорових екосистем і раціонально керованих ресурсів у зниженні ризику збройних конфліктів.

5–13 листопада 2022 у змішаному форматі у Женеві (Швейцарія) та Ухані (Китай) відбулася міжнародна Рамсарська Конвенції (СОР14) учасники якої закликали рішуче відреагувати на знищення росією міжнародних екосистем довкілля. Від воєнної агресії вже зазнали руйнувань близько 600 тисяч гектарів водно-болотних угідь, що мають міжнародне значення [4].

Крім міжнародної діяльності по охороні навколишнього природного середовища в Україні також сформовані інститути для реалізації внутрішньої політики по забезпеченню екологічної безпеки населення, охорону та відновлення природних ресурсів, протидії негативному впливу антропогенної діяльності на довкілля, в тому числі такому, що носить кримінально-протиправний характер.

Зараз є дуже важливою активність Міністерства довкілля та захисту природних ресурсів України, громадянського суспільства та екологічного комітету Верховної Ради, щоб уся шкода довкіллю була максимально зафіксована та у подальшому компенсована агресором. Ним розроблена «Методика розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди». Документ набрав чинності 29 квітня 2022 року [5].

Ефективність протидії кримінальним правопорушеннями у сфері охорони довкілля залежить не лише від розробки ефективних правових норм по охороні довкілля, але й також від застосування криміналістичних алгоритмів при встановленні обставин правопорушень, здійсненні процесу доказування. При цьому, ефективність розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля напряму залежить від об'єктивного, грамотного, всебічного та повного застосування спеціальних знань.

Вітчизняні вчені постійно приділяють увагу проблемам кримінальної протиправності у сфері довкілля. Так, різні аспекти протидії екологічним правопорушенням розглядалися в працях О.М. Джужи, В.А. Колесника, О.Н. Колесниченко, Т.П. Матюшкової, Л.Л. Стасюка, С.С. Чернявського, В.Ю. Шепітька, С.О. Книженко, В.Н. Карагодіна та ін.

Як правило, такі кримінально протиправні діяння виявляються за шкідливими наслідками, які вже спричинені, а не на етапі їх вчинення чи підготовки. Крім того нерідко проблемним питанням при розслідуванні кримінальних правопорушень є визначення розміру шкоди, що пов'язано з проведенням багатьох видів судових експертиз, в тому числі комплексного характеру.

Список використаних джерел

1. За цей тиждень маємо важливі рішення наших партнерів – звернення Президента. URL: <https://koda.gov.ua/zaczey-tyzhden-mayemo-vazhlyvi-rishennya-nashyh-partneriv-zvernennya-prezydenta/>
2. «United for Justice»: притягнення до відповідальності за воєнні злочини проти довкілля. URL: <https://epl.org.ua/announces/united-for-justice-prytyagnennya-do-vidpovidalnosti-za-voyenni-zlochyny-proty-dovkilliya/>

3. Збитки довіллю від війни. URL: <https://mepr.gov.ua/topics/novyny/zbytku-dovillyu-vid-vijny/>

4. Вперше з початку російського торгнення глобальною природоохоронною конвенцією схвалено рішення щодо загроз екологічній ситуації в Україні. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/news/vpershe-z-pochatku-rosijskogo-torgnennya-globalnoyu-prirodoohoronoju-konvenciyeyu-shvaleno-rishennya-shchodo-zagrozh-ekologichnij-situaciyi-v-ukrayini>

5. Наказ 13.04.2022 № 175 «Про затвердження Методики розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-22#Text>

6. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI

Бум Юрій Анатолійович,

кандидат юридичних наук, доцент

ДОТРИМАННЯ ЗАСАДИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Відповідно до ч. 1 ст. 223 Кримінального процесуального кодексу України слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні [1]. Під час проведення слідчих (розшукових) дій може відбуватися обмеження конституційних прав людини, зокрема, права на недоторканність житла чи іншого володіння особи (ст. 30 Конституції України), таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31 Конституції України), право на невтручання в особисте чи сімейне життя (ст. 32 Конституції України).

Вчені відмічають, що «обмеження прав людини при проведенні слідчої (розшукової) дії становить примусовий вплив, що застосовується відносно учасників слідчих (розшукових) дій уповноваженими органами і особами в цілях забезпечення кримінального процесуального доказування. В будь-якому випадку при проведенні слідчих (розшукових) дій наявні або правомірні обмеження прав людини або їх порушення (неправомірні обмеження)» [2, с. 114].